

# EGY IDEALISTA FÖDERALISTA KRITIKÁJA A REALISTA „MERKIAVELLI” JELENSÉGRŐL.

Bischof Péter

(Pécsi Tudományegyetem, ID Doktori Iskola)

*(Ulrich Beck: A német Európa: Új hatalmi térségek a válság jegyében. Szeged, Belvedere, 2013, 91 oldal.)*

*„A cselekvés minden útja kockázatos, az elővigyázatosság tehát nem a veszély kerülésében rejlik (ami lehetetlen), hanem a kockázat kiszámításában és a határozott cselekvésben.”*

*Machiavelli*

Beck 2013-ban megjelent tanulmányának különös aktualitását a jelenben is zajló európai politikai, gazdasági folyamatok adják, amelyeknek a szerző szerint európai szinten érzékelhető társadalmi, szociális következményei vannak. Mindezzel az olvasó is szembesülhet a hétköznapokban, a legkülönbözőbb hírcsatornák széles spektrumain keresztül, melyeknek például része a tüntetésekről, tiltakozásokról való tudósítás a pénzügyi megszorításokat eszközöző különböző európai országokból. Ez utóbbi pedig azt bizonyítja, hogy Európa jelene és jövőjének alakítása egyrészt a nyilvánosság előtt (civilek) zajlik, másrészt a színpalak mögött (elitek) és a döntések outputjait később észlelik a választópolgárok. Beck az euró-válság és pénzügyi krízis mellékhatásainak folyamatát igyekszik bemutatni olvasóinak, amelyek véleménye szerint ismét az európai német hegemonia előretörését és megerősödését hozták magukkal. A szerző ez utóbbi folyamatok ok-okozati összefüggéseit kutatja, a föderalista-idealista gondolkodás szemüvegén keresztül, melynek kritikai középpontjában a „Merkiavelli” jelenség bemutatása, gyökereinek és hatalmi attitűdjeinek értelmezése áll. A kialakult patthelyzet feloldására megfogalmazza javaslatait, amelyek igencsak merésznek és idealistának hatnak a külső szemlélő számára. Beck bevallottan az európai föderalista gondolkodás egyik zászlóvivője, így különösen izgalmas olvasni elképzelései gyakorlati megvalósításának, sokszor illuzórikusnak tűnő receptjét.

A szerző tanulmányát esszéként interpretálta, amely műfaji jellemzőinek megfelelően teret nyit a szubjektív gondolatok szabad áramlásának és egy közérthetően írt filozófiai- szaktudományos értekezés. Ugyanakkor szerkezeti felépítése és számos hivatkozása ellenére mégsem szakkönyv, hiszen hiányzik belőle a bizonyítási eljárás, a szaknyelv kizárólagos használata és a lektorálás. A mű azon Európa jövőjéről írt kötetek közé sorolható, amelyek nem az Európai Unió intézményeinek fejlődési aspektusából és nem az Európai Unió történetének feldolgozása útján kívánja Európa esetleges – nem objektív – jövőjét megfogalmazni, hanem egy felvállaltan szubjektív, filozófiai megalapozottságú európai jövőképet vázol<sup>1</sup> az olvasók elé.

A tanulmány egy rövid bevezetőből és három fejezetből áll, amelyek további alfejezetekre oszlanak. Az első fejezetben a válság során kialakult helyzet mellékhatásait<sup>2</sup> mutatja be, amelynek egyik legmeghatározóbb jelenségének az ún. „generációs válságot” tekinti. Ennek része az általában vett magas európai munkanélküliségi ráta a fiatal generációk körében – akiknek ily módon a jövője is bizonytalanra válik –, miközben az egyes államok hatalmas pénzeket szánnak a különböző magánbankok megmentésére (20. o.). A szerző szerint ennek okán felerősödik a politika gyűlölete és új törésvonalak jönnek létre a megosztott Európában: 1. észak–déli államok (hitelező és adós államok), 2. eurót használó–eurót nem használó államok, 3. eladósodott országok–nem eladósodott országok. Beck felhívja a figyelmet arra az álságos helyzetre, amikor az elitek által felülről vezérelt válságkezelő politika olyan szinten kihasználja az általuk tehetetlennek ítélt alullevőket, hogy képes „államszocializmust kínálni a gazdagoknak és a bankoknak, viszont neoliberalizmust erőltet a középosztályra és a szegényekre, azáltal alulról felfelé osztja a javakat” (Uo.). További paradoxonnak látja, hogy a német belpolitikában és közvéleményben teret nyert az a gondolkodás, hogy a német adófizetők pénzén mentik meg a görögöket, miközben például a görögök azon elégedetlenkednek, hogy a „német-európai takarékosági politika egzisztenciájukat, és ezzel együtt méltóságukat fenyegeti” (21. o.). Úgy látja, hogy a jövőt egy többféle Európa jellemzi majd, amelynek egyik alkotó eleme az „alul levők Európája, a polgárok Európája, akik talán nem tudják (vagy nem akarják tudni), hogy ők Európa polgárai” (uo.). Őket a helyzetükből adódó félelemmel – szociális, pénzügyi bizonytalanság – és a jövőjükkel illető kilátástalanság keserű kettőséggel interpretálja. Visszautal korábbi téziseire (kockázat–társadalom, világkockázat–társadalom), amelyek szerint a polgárok „nem tudása” a jelen nyugati (kapitalista) világban oda vezetett, hogy nőtt a kiszolgáltatottságuk a környezetük felé. Legyen szó akár egyrésről a gazdasági-intézményi környezetről (pénzügyi válság), másrésről az épített környezetről (pl. atomerőművek), harmadrészt a természeti erőkről (szélsőséges időjárás). A globalizáció által kialakult határnélküliség mellékhatása, hogy senki sincs biztonságban, mivel a világ egy „világfaluvá” zsugorodott és a különböző mellékhatások egyre gyorsab-

ban, egyre többek életét befolyásolják, miközben a kiszolgáltatottság érzése is növekszik.

Beck eközben hangsúlyozza az EU sikereit: ellenségekből szomszédok váltak, szabadság, jólét, diktatúrákból demokráciák lettek, a világ legnagyobb piaci és kereskedelmi tömbje, vannak tartalékai, vonzerővel rendelkezik Afrika, az Arab országok és Dél-Kelet-Európa felé. Ám felhívja a figyelmet arra az újabb paradoxonra is, hogy Európa „sikere egyben oka is a megbecsülés hiányának”, mivel számos eredményt – pl. az útlevél-ellenőrzés megszűnése – ma már magától értetendőnek tekintünk, és ezen – véli – csak azok hiánya tudna változtatni (24. o.). Ugyanakkor úgy értékeli, hogy az európai integráció a Közös Piac létrejöttével félúton megakadt, és a jelen helyzetben szükségessé válna a gazdaságpolitikai integráció véghezvitele is. Meglátása szerint mindez lehetőséget teremthetne arra, hogy megelőzzük azt a helyzetet, hogy „ha csődbe megy egy ország, magával rántsa a többit is” (uo.). A jelen állapotot egy átmeneti korszaknak tekinti, amelyet a kiszámíthatatlan jövőkép jellemez, ez pedig leginkább frusztrációt okoz a polgároknak. Az európai társadalmát úgy látja, hogy „vezérelvüknek tekinti a szabadságot és az egyenlőséget” (25. o.). Megérti azokat az alul levő tiltakozókat, akik a válság költségeit nem akarják viselni, és úgy gondolja, hogy a jelenlegi rendszert az összeomlás fenyegeti.

Kritizálja a makro közgazdaságtant, mert szerinte a közgazdászok nincsenek tisztában javaslataik politikai és társadalmi következményeivel és ez felelőtlenséghez vezet. Utóbbi az euro-válságra adott hibás válaszaik mellékhatásaiban (EU-ellenesség, pánik, félelem) összegződik, amelyre példaként Görögország és az EU kapcsolatát mutatja be. Beck szerint a „régii nemzetállami szabályok és intézmények nem alkalmasak a mai problémák és feladatok kezelésére, ezért meg kell változtatni őket” (29. o.). Elismeri azonban, hogy a nemzetállam belpolitikája erősen összefonódik a külpolitikával, sőt meghatározza azt, hiszen a nemzeti szinten politizálók legitimitásukat belföldön kapják, így elsősorban a saját választóikra figyelnek. Mégis az európai belpolitika kialakítását szorgalmazza, amely a társadalompolitika, az oktatás- és a gazdaságpolitika területén érvényesülne, ám ez nem egyezik azzal, hogy „Európa” téma lett a nemzetállamok belpolitikájában. Az európai belpolitika kialakítását az „európai közjó” érdekében tartaná fontosnak, ám jelenleg „a nemzeti választások, médiák és a gazdasági érdekek befolyásolják” azt (31. o.). Kívánatosnak azt tartaná, ami ma még ritkább eset, hogy a „magasabb rendű európai érdekek határozzák meg a belpolitikát” (32. o.). Az Európai Unió válságát elsősorban az értékek (nyitottság, szabadság, tolerancia) válságának definiálja, és nem a látszat szerinti gazdasági válságnak. Úgy véli, hogy a lényegi kérdés a szolidaritáson nyugszik, vagyis azon, hogy „mennyire legyen szolidáris Európa?” (33. o.). A szolidaritás origóját pedig azokra a közös értékekre helyezi, amelyek Európát európaivá tették és elismeri, hogy ebben nagy szerepe volt a görög antikvitás korának. Érvéle szerint ez elegendő kellene le-

gyen ahhoz, hogy a szolidaritás érzését kiváltsa az európaiakban a görögök irányába.

A becki értelemben vett európai belpolitika területének (társadalompolitika, oktatáspolitikai, gazdaságpolitika) kitágítása fordítottan arányosan együtt járna a nemzetállamok szuverenitásának csökkenésével és nem világos, hogy azok mit kapnának cserébe, amely „kieszközölhetné” a kívánt kompromisszumot. Beck olyan idealista értékekről beszél, amelyek ma is biztosítottak az európai nemzetállamok alkotmányjaiban, tehát ez önmagában kevésnek tűnik. Látható, hogy föderalista érvelése csak a célt – vertikális integráció mélyítése – látja maga előtt, miközben szem elől téveszti a politika egyik mozgatórugóját, a hatalom tartalommal való megtöltésének politikusi igényét. Tehát adódik a realista kérdés, hogy milyen indokok alapján lenne érdekelt bármely nemzeti parlament lemondani döntési szabadságáról a társadalompolitika, az oktatáspolitikai és a gazdaságpolitika területein. Itt most nem csak a nemzeti szinten való politikai túlélésről van szó, hanem arról a tisztázásra váró kérdésről is, hogy hogyan definiáljuk az Európai Unió közös jövőjét. A szerző Európa víziója olyan hosszú távú irányba mutat, melynek a jelen realista cselekvést kikényszerítő időkből nem látszik létjogosultsága, már csak a befolyásos európai politikai szereplők személye miatt sem.

A második fejezet a német Európa kialakulásának ok-okozati összefüggéseit keresi és ad rájuk sajátos választ. Kiindulópontja, hogy a nemzetállam a globális térben már nem képes a növekvő igényeknek megfelelően reprodukálni magát, ezért egy transzformáció jön létre, mely során megváltozik „a hatalom, a társadalmi egyenlőtlenségek és a politikum értelmezése” (36. o.). Ebből kiindulva az Európa-válsággal kapcsolatban 3 tézist fogalmaz meg: 1. különbséget kell tenni a katasztrófa és a katasztrófa retorikája között, ugyanúgy, mint a kockázat-társadalom és a katasztrófa-társadalom között, 2. a kockázatok nem kontrollálhatók ellenőrizhetőség nélkül, 3. A kockázat politikai cselekvésre ösztönöz. Elismeri, hogy még nem dőlt el véglegesen a politika nemzetállami transzformációjának iránya, ám két irányt lát megvalósulandónak: a hegeliánus és a Carl Schmitt-szenáriót (39.o.). Az első esetben a katasztrófa bekövetkezésének megnövekedett esélye kényszeríti a szereplőket, hogy nem járhatnak külön utakon, vagyis ekkor „a „kooperálj vagy megszűnsz” kozmopolita imperatívusz győz és így a hegeli „ész csele” érvényesülne” (Uo.). A második esetben a katasztrófa helyzet („az állam létének veszélyeztetése”) kikényszerítheti legitim módon a fennálló rend átmeneti felüggesztését, a közjő védelme érdekében (40. o.).

Beck azzal adós marad, hogy a *közjót* definiálja. Emlékezzünk arra, hogy a közjót mindig a politika határozza meg a politikai kommunikációban. Ilyen módon a politikai szereplők mérlegelésének fontos tárgya, hogy a „köz” számára való „jó”, mit jelent részükre a társadalmi támogatottságban. Ennek azért van kiemelt jelentősége, mert a demokratikus politikai szereplők legitimáció-

jukat a szabad választásokon nyerik és nem egy felső hatalom kinevezése által. A szerző felhívja a figyelmet arra a feszültségforrásra, amely a kockázat logikája és a demokrácia logikája között feszül és két irányban lát megoldásokat. Az első szerint a nemzetállamok összefogva legyőzik a válságot. A második alapján a technokrácia katasztrófára hivatkozva legitimálná hatalmát és ez „abszolutista uralmat eredményezne” (41. o.). Véleménye szerint a megvalósulandó irányt 4 feszültségforrás pár együttes, egyidejű hatása befolyásolja: 1. több Európa vs. több nemzetállamiság, 2. veszély parancsára vs. törvények tilalmával, 3. a háború fenyegetésének logikája vs. a kockázat fenyegetésének logikája, 4. globális kapitalizmus vs. nemzeti politika (42. o.).

Az első dimenzióban az Európa-építészek „új elméleteket (pl. bankunió) dolgoznak ki Európa átépítéséhez és kiépítéséhez” (Uo.). Ez a nemzetek feletti gondolkodásra sarkal és ebben a dimenzióban keresi a megoldásokat. Ezzel szemben helyezkedik el a nemzetállam primátusába vetett hit, melynek leg-erősebb érve a demokratikus beleszólás joga. A feszültséget abban látja a két oldal között, hogy a felvetődő problémák ma már „európaiak lesznek, de az intézményi válaszok nemzeti keretekben maradnak” (44. o.). Úgy véli, hogy a szinteket egy síkra kellene hozni, mert így lenne lehetséges a problémák megoldása és eközben el kell vetni a „nemzeti szuverenitás elavult felfogását, és megértenék, hogy a szuverenitás európai szinten szerezhető vissza, kooperációra, megegyezésre és tárgyalásra alapozva” (Uo.). Hol, hogyan érvényesülhet és milyen garanciák mellett az eltérő gazdasági, társadalmi és szociális állapotban levő országok – a Beck által is elismert törésvonalak megléte mellett – szuverenitása egy magasabb, mondjuk meg őszintén kiszolgáltatott szinten. Milyen kooperáció és megegyezés születhet egy olyan egyensúlytalan helyzetben, amikor a felek egymásnak ki vannak a szolgáltatva (pl. hitelező-adós) és a gyengébb állam már nem rendelkezik szuverenitásának írmagjával sem. Mi kényszeríthetné az erősebb államot, hogy valami kézzelfoghatót „el-lentételezzen” a szuverenitás feladásáért. Mi a garancia arra, hogy a kiszolgáltatott, már nem szuverén ország nem kap újabb politikai feltételeket hitelező-jétől. Ezekre a realista kérdésekre Beck nem keresi a válaszokat. A második dimenzióban úgy érvel, hogy létezik olyan vészhelyzet, például az euró védelme, amely a cél érdekében legitimációt ad az illegálisnak és egyúttal „a társadalom és politika nemzetállami rendjének politikai transzformációját célozza meg” (46. o.). A harmadik dimenzió a mások iránt érzett morális globális felelősség útjára vezet, mely szerint nem akarhatjuk másoknak azt, amit magunknak sem kívánunk és „az ellenségképek legyőzése nemzeti államérdek lesz” (49. o.). A negyedik dimenzió a globális kapitalizmus kihívásaira adott, sokszor elégtelen nemzeti válaszok ellentétét kívánja feltárni, és azt hangsúlyozza, hogy az Európa-építészek által képviselt tudás képes lenne a problémákat megoldani, de az a nemzeti kormányok ellenállásába ütközne.

Beck az európai országok jövőjét a megosztottsággal látta, melyet a következő egyenlőtlenségeket jelentő törésvonalak szelnek át: 1. euró-országok és eurón kívüli országok megosztottsága, 2. euró övezeten belüli országok megosztottsága (hitelező-eladósodott), 3. az Európán belüli két sebesség megosztottsága (53. o.). Ma már egyértelműen Angela Merkel német kancellár tekinthető Európa vezetőjének („koronázatlan királynő”) anélkül is, hogy bármilyen európai transznacionális intézmény élén állna. A szerző a „Merkiavelli” jelenséget mutatja be, melyben ötvöződik Machiavelli hatalom megragadásáról szóló filozófiája – a zűrzavarban –, Angela Merkel reagáló képességével. Motója, hogy a „fejedelem csak akkor tartsa magát a korábbi politikai kijelentéseivel, amennyiben az még ma is előnyös számára” (60. o.). Mindez azt jelenti Angela Merkel esetén, hogy a helyzetnek megfelelően képes halogatni döntését („nem egyértelmű igen, nem egyértelmű nem”), de amint belpolitikai céljai megkívánják, azonnal megváltoztatja véleményét. Ennek a jelenségnek 4 összetevőjét különbözteti meg: 1. Németország az EU leggazdagabb országa és legnagyobb hitelezője. Ugyanakkor Angela Merkel az Európa-építészek és a nemzeti ortodoxiak között nem foglal állást és a hitelezést a német stabilitási (takarékosági) politika feltételeinek elfogadásához köti, 2. A halogatás művészete, hogy minél inkább érezzék a német hitel hiányának hátrányait, mely az idő előre haladásával olyan „zsarolási potenciál, amely nem a háború logikájából ered, hanem a kockázat logikájából, pontosabban a fenyegető gazdasági összeomlás logikájából”, 3. megvalósul „a látszatra lehetetlen, a nemzeti megválaszthatóság és az Európa-építész szerepének összekapcsolása”. A megoldást a „német Európa” koncepció jelentette, mely egyrészt elfogadottá teszi odahaza a belpolitikában – biztosítva újraválasztását. Másrészt Európa-építőmestereként is megjelenik és „„ugyanakkor külpolitikailag az „európai felelősség” szószólója”” (60–62. o.). Nála Angela Merkel stratégiája abban is machiavellista, hogy külföldön félnek tőle (neoliberalista), belföldön (szociáldemokrata színezetű) pedig szeretik (61. o.). 4. Elő akarja írni a sváb imperatívuszt: takarékoskodás a stabilitás érdekében. Ezek az alapkövei a német Európának, melynek fontos elemét jelenti az a tény is, hogy a gazdasági hatalmak hierarchiájában a nemzetállamok helye világszintű helyzetüktől függ, nem pedig demokratikus felhatalmazásuktól (64. o.). Ebben a mondatban Beck realista álláspontot képvisel, és racionális tényekkel érvel. Később, spekulatív módon felveti annak a lehetőségét is, hogy Angela Merkel képes lenne akár még a koalíciót is felbontani az Európa-szkeptikus FDP-vel csak azért, hogy az eurót megmentse. Nos, ma már tudjuk, hogy nem volt szükség a koalíció felbontására, mivel a német liberálisok kikerültek a Bundestagból, viszont a Beck által vizionált SPD koalíció, sőt a nagykoalíció újra létrejött, ám nem az általa jósolt *rot-grün* koalíciócserével.

Németország elismerésre méltó teljesítményt mutatott fel újra, amikor a második világháború nyomasztó terhe ellenére Európa nemzetközileg is elis-

mert, vezető hatalmává vált. Ezt az utat némi cinizmussal szemléli, és nem fukarkodik a csípős megjegyzésekkel sem. Azt a kérdést is felteszi, hogy „vajon mit jelent az „E” és az „U” két betűjének Európája a németek számára?” (69. o.). A kérdést megválaszolatlanul hagyja, bár véleményem szerint nézőpontja alapján a megoldást is leírhatta volna: *Eigenes Urteil*, mely jelentését tekintve összecseng az általa leírt „Merkiavelli” jelenséggel. Beck rámutat arra, hogy a kialakult német Európa olyan hierarchikus függőséghez vezet, amely kikényszerítette a hitelnújtás szigorú reformkötelezettségeit az egyes országokban, miközben az ottani társadalmakban felháborodás és bizalomvesztés következett be. Az európai bizalom kialakulásának 4 alapelvét feltételezi: 1. korrektség alapelve (igazságos eljárások), 2. kiegyenlítődség alapelve (a gyengébb védelme elsőbbséget élvez). 3. megbékélés alapelve (megbékélés politikája) 4. kizsákmányolás megakadályozásának alapelve (intézményi biztosítékokkal) (73–74. o.).

A harmadik fejezetben kijelenti egy új európai társadalmi szerződés szükségességét, mely során az egyén szemszögéből indul ki, és igyekszik megfogalmazni azokat az igényeket, amelyekre az individuum tarthat számon egy új Európában. Azt a feladatot jelöli ki, hogy le kell győzni a nemzeti állapotot és el kell jutni egy európai társadalmi szerződéshez (76. o.). Mik lennének a társadalmi szerződés alapjai és hogyan valósítható meg? Az európai társadalom Beck számára a nemzeti társadalmak „posztnacionális társadalmát” jelenti (Uo.). A megvalósítás a jog segítségével történne, mely minden polgárt megvéd, miközben gazdagabbá és szabadabbá is teszi (77. o.). Fontos tényezőnek tekinti az eltérő nemzetiségű fiatalok horizontális integrációját az Európai Unióban, melynek lényegi eleme egymás kultúrájának megismerése a mobilizáció (pl. Erasmus-program) adta lehetőségek által. Ebben az értelemben valósul meg nála a „több szabadság nagyobb európaiság révén” koncepciója (79. o.). A szociális biztonság újbóli megteremtését javasolja egy „transznacionális léptékű szociáldemokrata korszak eljövetelére” útján (81. o.). Több demokráciát javasol, ismét a „nagyobb európaiság révén”, melynek lényege, hogy az individuumoknak meg kell érteniük egymást és képessé kell válniuk egymás szemével tekinteni a másokra, a világra – tehát egyfajta kozmopolita szemléletmódot javasol (82. o.). Az európai demokrácia horizontális kiterjesztését alulról látja növelendőnek az egyének felől, akik egymás személyes helyzetét megismerve – a mobilizáció során –, később képessé válnak egy közös Európa építésére. Felveti az „európai szolidaritási-pótlék” bevezetésének és befizetésének az igényét a Bizottság részére, mely megteremthetné a nemzeti befizetésektől való függés állapotát.

Végül levonja a következtetését, hogy „mindez reménytelenül utópisztikusnak és naivnak tűnik” (85. o.). Majd olyan eszmefuttatás levezetésébe kezd, melynek realitása erősen megkérdőjelezhető, hiszen azt állítja, hogy a „reális” beletörődik az összeomlásba, miközben a tények azt mutatják, hogy nem volt

összeomlás, mivel a kockázatok felismerése megakadályozta a katasztrófát. Tehát a valós helyzet, merőben nem annyira szélsőségesen kiszámíthatatlan, mint ahogy azt Beck láttatni kívánja. Az illuzórikusnak tartottról egyértelműen leírja, hogy célja jobbítani a világot. De mi indokolja azt, hogy a „reálisról” ne gondoljuk ugyanezt – mindez elfogult relativizálásnak tűnik a részéről. Ki juttatja érvényre a társadalmi szerződést? Ezt már nem az individuumoknak utalja, hanem a különböző feltételeknek (eladósodott országok: Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Európa nyertesei: Németország) megfelelő országoknak. Meglátása szerint Németország egy hatalomváltás után élére állhatna egy ilyen kezdeményezésnek, aminek további feltétele lenne a *merkiavellisztikus* hatalomgyakorlás vége és egy teljesen új feltételrendszer kidolgozása. Ez utóbbi alappilléret jelenthetné, hogy a jövőben a hitelek kihelyezését nem a korábbi elvekhez kötnék, hanem „annak az elfogadása, lenne a feltétel, hogy részt vállaljanak az új társadalmi szerződésben, a szuverenitási jogokat az államháztartás autonómiájaként átruháznák az európai autonómia javára, és így lépésről lépésre létrehoznák a politikai uniót” (87. o.). Beck mindennek megvalósulása mellé állítja még igényként a felelősségvállalás uniójának egyidejű megteremtését is. Úgy látja, hogy két további szereplőt lehetne megnyerni ehhez az ügyhöz: a globális pénzpiacokat és az eladósodott államok lakosságát (88. o.). Mindez igen absztraktként hat, hiszen több országban a lakosság éppen a globális pénzpiacokat megtestesítő bankokban látja nyomora okát. Később ismét az alulról építkező mozgalmak mellett érvel, és úgy gondolja, hogy „kialakult a hatalom és a legitimitás aszimmetriája” (90. o.). Erős hatalmat és csekély legitimitást lát a tőke és az államok oldalán, míg csekély hatalmat és nagy legitimitást a tiltakozók oldalán. Előbbi esetben elfelejt néhány „realista” tény: a média birtoklását és befolyásának erejét, a törvényhozás jogát, a pluralitáson alapuló, szabad demokratikus választásokat és a törvényes erőszak monopóliumának kivételes birtoklását. Utóbbi esetben pedig a „nagy legitimitást” inkább csak az idealista moralitás súlyával sejteti.

Beck most recenzált tanulmánya beleillik abba a magyarul is megjelent tanulmánykötet sorozatba,<sup>3</sup> melyet a szerző az elmúlt közel húsz évben publikált és a korábban lefektetett téziseit (kockázat társadalom, világkockázat-társadalom, mellékhatások kora, a modernitás szintjei, stb.) gondosan beleépíti jelen munkájába is. Nem rejti véka alá transznacionális szociáldemokrata elkötelezettségét, ami önmagában nem hiba, de érveléseinek szubjektivitását ez többször olyannyira áthatja, ami által az olvasó úgy érezheti, hogy a racionális érvelés helyett, az utópiák iránti idealizmusa hajtja. A tanulmány nívóját a korábbi írásaihoz viszonyítva a német állam jelen európai szerepvállalásának kritikája adja, mely során nagyvonalúan siklik el olyan globális körülmények felett, hogy a többi nem európai szereplő (USA, Kína) ma sokszor milyen realista nemzetközi politikát folytat. Hivatkozása szerint a németek a nagy Svájc szerepét szánják legszívesebben Németországnak (57. o.). Miközben az olva-

sóban olyan érzés támad, hogy egy európai idealista gondolkodónak Európát kellene a világ Svájcának kívánni. A könyv elolvasását mindenekelőtt azoknak ajánlom, akik érdeklődnek a nemzetközi kortárs gondolkodók Európa jövőjét illető koncepciói iránt, és nyitottak egy-egy idealista elképzelés mélyrétegeit megérteni.

## JEGYZETEK

- <sup>1</sup> Ebben a sorban említhetjük Jürgen Habermas kortárs munkásságát is.
- <sup>2</sup> Ulrich Beck a „Das Zeitalter der Nebenfolgen und die Politisierung der Moderne” („Mellékhatások kora és a modernitás politikája”) című esszében publikálta téziseit arról, hogy a modernizáció folyamatában olyan „nem akart” és „nem politikai” döntések születnek, amelyek hatnak a társadalomra, a politikára és a tudományra. In: Ulrich Beck–Anthony Giddens–Scott Lash (1996): *Reflexive Modernisierung* (19–34.)
- <sup>3</sup> U. Beck (2003): *Kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Századvég; U. Beck (2005): *Mi a globalizáció?* Belvedere Meridionale; U. Beck–E. Grande (2007): *A kozmopolita Európa. Társadalom és politika a második modernitás korszakában*. Belvedere Meridionale; U. Beck (2008): *Világkockázat-társadalom. Az elveszett biztonság nyomában*. Belvedere Meridionale; U. Beck (2010): *A munka szép új világa*. Belvedere Meridionale.